

תימא

כתב עת לחקר יהדות תימן ותרבותה

ספר היובל לכבוד דר' יגאל בן-שלום

כרך ראשון

העורך

יוסף יובל טובי

[יט]

הוצאת האגודה לטיפוח חברה ותרבות

נתניה * תשפ"ב

מועצת המערכת

פרופ' נחם אילן, מכללת חמדת הדרום
דר' יגאל בן-שלום, מכון אדלר
פרופ' מאיר בראשר, האוניברסיטה העברית
פרופ' ירון הראל, אוניברסיטת בראילן

חברי המערכת

דר' אריאל מלאכי, אוניברסיטת בראילן
יהודה עמיר, אוניברסיטת בראילן

כתב העת יוצא לאור בסיוע
משרד התרבות והספורט, מנהל התרבות

על העטיפה:

העמוד הראשון בפרק עיבור השנים משנת הרל"ג (1473)
תכלאל כ"י טובי, מאת אללכמה מן קרא אלחימה אתתקס"ח לשטרות (תי"ז/1657)

כל הזכויות שמורות

כתובת המערכת וההנהלה:

תימא, האגודה לטיפוח חברה ותרבות
כיכר העצמאות 11, ת"ד 1515, נתניה 4211501
טלפון: 09-833-1325; פקס: 09-861-4712

<http://www.teman.org.il>

hatemanim@gmail.com

הכתובת למשלוח מאמרים וספרים לביקורת:

פרופ' יוסף יובל טובי, החוג לספרות עברית והשוואתית, אוניברסיטת חיפה, חיפה 31905

דוא"ל: yoseftobi@gmail.com

נדפס בדפוס א. שטרן, ירושלים תשפ"א

978-965-92934-8-3

תוכן העניינים

5	דבר העורך	
	דר' יגאל בן-שלום:	
7	איש ציבור ונשיא האגודה לטיפוח חברה ותרבות	
	הגדרת האמונה בפילוסופיה היהודית בתימן:	שלום צדיק
	ניתוח עמדותיהם של ר' נתנאל בן ישעיהו	
17	בעל 'מאור האפלה' (נור אלצ'לאם) ור' חוטר בן שלמה	
	כתבי יד שהועתקו בעדן בימי הביניים	מיכאל ריגלר
34	הקדומים ביותר מתימן	
	'מנהגים' ו'סידורים': תכלאל כ"י ואדעי	יובל ואדעי
44	משנת רע"ז (1517) והסידורים העתיקים מתימן	
89	צמחי מאכל ובשמים בתימן לאור התכלאל	זהר עמר
	שרידי כתבים יהודיים	יוסף יובל טובי
150	בחפירות ארכאולוגיות בבראקש (2003–2004)	
	מפני חטאינו גלינו לארצנו	אדם בן-נון
155	אזהרות 'ג' שהדותא' לרבי אברהם ערוסי	
	<i>Von den Juden des Jemen</i>	אריאלה גרן-תם
202	קובץ המאמרים על יהודי תימן (ברלין 1913)	
228	הרב קוק ויהודי תימן בארץ ישראל ובגולה	אמנון שלומי-אכלופי
261		רשימת המחברים
v		תקצירים באנגלית

דבר העורך

כרך זה של תימא (יט) והכרך שלאחריו (כ) מוקדשים לרביהפעלים, נשיא 'האגודה לטיפוח חברה ותרבות' דר' יגאל בן-שלום, לרגל יובל שנת השבעים וחמש. נתוודעתי לראשונה לדר' יגאל בן-שלום בשנת תשמ"ב (1982), בערב הוקרה שנערך לכבוד שנינו, לכבודו – עם מינויו לתפקיד סמנכ"ל המוסד לביטוח לאומי, לאחר שמילא בו תפקידים שונים מאז שנת תש"ל (1970), ולכבודי – לציון תרומתי לחקר יהדות תימן ופעילותי בתחום זה מכוח היותי חבר בוועד הכללי של הקהילה התימנית בירושלים. יוזם ערב ההוקרה היה ידיד נעורים ציון גרמי ז"ל, ובן דודה של נעמי תבל"א, אמו של יגאל. היה זה שנים לא מעטות לאחר שעובדיה בן-שלום ז"ל, אביו של יגאל יבל"א, הביאני אל משפחת 'האגודה לטיפוח חברה ותרבות', משיזם ערב הוקרה לרגל צאת ספרי 'יהודי תימן במאה הי"ט: תולדות ומקורות' (תל אביב תשל"ו). מאז פעלנו יגאל ואנכי בתחום הפעילות האקדמית המדעית של 'האגודה'. ראויים לציון מיוחד הכנסים הבינלאומיים שנערכו בפרינסטון שבמדינת ניו ג'רזי בארה"ב (יוני 1992), בפרקהאוג שלידי ברגן שבנורבגיה (אוגוסט 1993) ובאמסטרדם שבהולנד (יולי 2019). כל אלו לבד מן הכנסים הבינלאומיים שנערכו בישראל, ויצוין במיוחד הכנס הבינלאומי שנערך באוניברסיטת בראילן (2010). עריכת כנסים אלו נסתייעה הרבה בקשריו הבינלאומיים של יגאל. כל זאת לצד פעילותו האינטנסיבית של יגאל במישור הממלכתי, העסקי, החברתי והאקדמי, כמפורט בפרק הסמוך.

משנתמנה יגאל לראשות המוסד לביטוח לאומי בשנת תשס"ד (2004), נאלץ לפרוש מפעילותו באגודה. אולם, עם פרישתו מתפקיד זה בשנת תשס"ח (2008), והיה זה כבר לאחר פטירת אביו עובדיה בשנת תשס"ה (2005), שם – וביתר מרץ – אל הפעילות ב'אגודה' והפעם כנשיאה. בתקופה זה התרחבה והסתעפה פעילותו של יגאל במסגרת האגודה בתחומים שונים, ובכללם התחום החברתי – כגון הענקת מלגות לתלמידים ממוצא תימני במוסדות האקדמיים וסיוע כלכלי למשפחות נזקקות ממוצא תימני. אך בהקשר זה ראוי לציון בעיקר את תרומתו הרבה בתחום האקדמי-המחקרי. כך, פעל במשך כמה שנים, במימונה של 'האגודה', המרכז לחקר יהדות תימן על שם עובדיה בן-שלום במכון בן-צבי, שהיתה לי הזכות לעמוד בראשו. עוד אזכיר את הקורס הניתן באוניברסיטת בראילן על ידי דר' אריאל

מלאכי – מפעיליה המרכזיים של ה'אגודה' בתחום האקדמי – בנושא היצירה ההגותית של חכמי תימן, אף זאת המימון של ה'אגודה'. ולאחרונה, אף נוצר קשר עם 'מרכז שז"ר' לכתיבת ספר על ר' שלום שבזי בסדרה על גדולי ישראל הרואה אור במוסד זה, אף זאת בעקבות תקציב ממשלתי שיגאל פעל להשיגו מכוח קשריו הציבוריים. זאת לצד המפעל הגדול של הוצאת לאור במתכונת מדעית של כל שירי ר' שלום שבזי במהדורתו, שהכרך הראשון שלה מצוי עתה בדפוס. אף למפעל זה השיג יגאל את התקציבים הנדרשים מגופים שונים – ממשלתיים ואחרים, כגון 'מפעל הפיס'.

ועל כל אלה, ראויה לציון הצטרפותם של חברים רבים לפעילות המחקרית של ה'אגודה' במהלך כהונתו של יגאל כנשיאה, דבר המתבטא בארגון ערבי עיון ובהוצאה לאור של ספרי מחקר וספרי זכרונות רבים על ידי ה'אגודה' או בתמיכתה הכספית, בנוסף לשני כתבי העת

כללם שלדברים: במהלך השנים שבהם עומד דר' יגאל בן-שלום בראשה, צועדת ה'אגודה' מחיל אל חיל. ניתן לומר בלא כל הסתייגות, כי באשר לשימור מורשת יהדות תימן, להעמקת מחקרה ולקבוצה כחלק בלתי נפרד מן המורשת התרבותית והרוחנית של עם ישראל לתפוצותיו, ניצבת ה'אגודה' לא רק בראש כל הארגונים של יוצאי תימן במדינת ישראל, אלא אף בראש כל המוסדות האקדמיים ומכוני המחקר במדינת ישראל; ואין צריך לומר ביחס לארגונים אחרים של יוצאי ארצות האסלאם והמזרח הפועלים במדינת ישראל.

מערכת 'תימא' – בשם כל חברי ה'אגודה' – מאחלת אפוא לדר' יגאל בן-שלום המשך פעילות פוריה הן בשימור המורשת של יהודי תימן והן בעשייתו הרב-אנפית בציבוריות הישראלית.